

ДЗЕНЬ БЕЛАРУСКАГА ПІСЬМЕНСТВА

У гэтага свята, якое стала ўжо традыцыйным, невялічкі юбілей: пяты раз у Беларусі адзначаецца Дзень пісьменства. Галоўны падзеі яго сёлета адбыліся ў горадзе Оршы. Тут пабываў карэспандэнт Яўген ПЯСЕЦКІ і зрабіў са свята фотарэпартаж, заканчэнне якога змешчана на 3-й старонцы нашай газеты.

ЗНОЙДЗЕНА Ў АРХІВАХ

Сёлета спаўняецца 210 гадоў з дня нараджэння і 150 гадоў з дня смерці Дамініка Манюшкі — вядомага беларускага асветніка і філанта першай паловы XIX стагоддзя, дзядзькі вядомага кампазітара Станіслава Манюшкі. Роля асобы Дамініка Манюшкі была настолькі вялікая, што ён увайшоў у лік ганаровых грамадзян Польшчы XIX стагоддзя. У 1901 годзе ў Варшаве быў выдадзены "Біяграфічны альбом ганаровых членаў і полея XIX стагоддзя". Артыкул пра Д. Манюшку напісаў вядомы беларускі гісторык, краязнаўца і публіцыст Аляксандр Ельскі (1834—1916). Пераклад гэтага артыкула прапануецца чытачам. Трэба заўважыць, што аўтар артыкула, шчыры прыхільнік беларускага адраджэння, нідзе не ўпамінае Д. Манюшку як паляка, хоць не ўжывае і тэрміна беларус (які быў тады забаронены). І яшчэ. Маёнткі Д. Манюшкі знаходзіліся на тэрыторыі сучаснага Смаленскага раёна на Міншчыне. У Роткаўшчыне захаваліся камяні з надпісамі — кавалкі помніка, які згадваецца ў

артыкуле. Будзе недаравальна, калі рэшткі помніка знікнуць ад нейчай нядабайнасці канчаткова. І калі аднавіць гэты помнік адразу будзе цяжка, то няхай камяні, прысвечаныя Дамініку Манюшцы і ягонай Роткаўшчыне, зоймуць пачэснае месца ў ствараемым (наколькі мне вядома) цяпер Смаленскай краязнаўчым музеі.

НА ЗДЫМКУ: Дамінік МА-
НЮШКА (партрэт работы В.
Ваньковіча).

(Заканчэнне на 5-й стар.)

АНАТОЛЬ ЛЯЛЯЎСКІ — МАГІСТР ЛЯЛЕЧНАГА МАСТАЦТВА

МАКСІМУМ ШЧЫРАСЦІ ПРЫ МАКСІМУМЕ АКТЫЎНАСЦІ

Сёлета грамадскасць нашай краіны святкуе 75-годдзе з дня нараджэння галоўнага лялечніка рэспублікі, народнага артыста Беларусі Анатоля Ляляўскага, які ўзначальваў Дзяржаўны тэатр лялек Рэспублікі Беларусь з 1956 па 1986 год у якасці галоўнага рэжысёра.

Урачыстасці па святкаванню 75-х угодкаў А. Ляляўскага распачаліся ў сакавіку вечарынай у Дзяржаўным тэатры лялек. Нядаўна з'явілася шылда на доме па вуліцы Казлова, дзе жыў рэжысёр.

На жаль, вялікага майстра не стала ў студзені 1995 года...

Гэта чалавек незвычайнага лёсу, яркага таленту, глыбокага разумення лялечнага мастацтва як у сваіх практычных пошуках у рэжысуры, педагогічнай дзейнасці, так і ў навуковых даследаваннях.

На сцэне Дзяржаўнага тэатра лялек Анатоля Аляксандравіч ажыццявіў больш чым 70 пастановак. Многія з іх атрымалі ганаровыя ўзнагароды на міжнародных фестывалях. Гэта такія незабыўныя відовішчы, як "Цудоўная Галатэя", "Званы-лебедзі", "Прыгоды бравяга салдата Швейка" і шэраг іншых шыкоўных відовішчаў, якія выплучаліся сваёй акцёрскай ансамблевасцю, рэжысурай, сцэнаграфі-

ным і музычным вырашэннем...

У тэатры вельмі любілі і шанавалі гэтага таленавітага чалавека, бо лічылі, што творчае жыццё побач з Анатолем Аляксандравічам — вялікае шчасце. Была нейкая асаблівая таямніца ў яго зносінах з лю-

дзьмі. Вялікі майстар ніколі ні з кім не канфліктаваў. У тэатры ён ствараў незвычайна творчую атмасферу, якая трымалася на чалавечым яднанні ўсіх, хто працаваў над спектаклем. Артысты, мастакі, бутафоры, машыністы сцэны — усе рабілі адну вялікую справу, усе ведалі, што майстар патрабуе ад кожнага прафесіяналізму і ніколі не прыме халтуры...

Анатоль Аляксандравіч — тонкі псіхалаг, чалавек з незвычайным пачуццём гумару, цудоўны апавядальнік, зрудыт, які меў глыбокія веды ў скульптуры, архітэктуры, жывапісе. Калі яго нешта натхняла, ён не баяўся эксперыментавач і рызыкаваць. Мала ў каго з сучасных рэжысёраў спалучаюцца ўсе гэтыя якасці.

Ляляўскі вызнаваў акцёрскі тэатр і ў той жа час любіў ляльку за яе багатыя магчымасці і здольнасць да алегорыі. Ён вучыў артыстаў, як "ажывіць" ляльку, надаць ёй яркі характар, як праз ляльку весці дыялог з глядачом. На сваёй практыцы ён даказаў, што лялечнаму тэатру падуладна ўсё, што можа падказаць мастаку яго фантазія. Анатоля Ляляўскі

(Заканчэнне на 7-й стар.)

НА 95-Я УГОДКІ ПАЭТЭСЫ

МАЕ ЎСПАМІНЫ ПРА НАТАЛЬЮ АРСЕНЬНЕВУ-КУШАЛЬ

Быць у найбліжэйшых адносінах з Натальяй Арсеньневай — Кушаль я мела гонар і шчасце дзякуючы таму, што мой муж Вінцэнт і Наталья Арсеньнева былі сябрамі яшчэ з пачатку 20-х гадоў, з часоў Віленскае беларускае гімназіі. У вершы "Дарагому Вінцуку — сябру юнацтва", прысвечаным ягоным сямідзесятым угодкам жыцця, Наталья Арсеньнева кажа:

...Вось Базыльянскія муры.
У класе — цішыня густая...
А мы,
да позняе пары,
З Табой наш часаліс
.....
складаем...
.....
І хай Ты Прэзідэнт цяпер,
Хай муж дастойны,
.....
санавіты, —
а для мяне Ты ўсцяж,
.....
самперш
— сябрук ціхі й працавіты.
Ня той, што шлях пакут,
.....
дакук

прайшоўшы,
нас тут сяння госьціць,
а ў шэрым фрэнчыку Вінцук
з тых вечароў,
.....
з той маладосці...

Сяброўства Натальі Арсеньневай і Вінцэнта Жук-Грышкевіча трывала да смерці Вінцука, калі Наталья Арсеньнева ізноў яму піша:

Памёр... няма... і анідзе
.....
у свеце
не пакрыжуюцца ўжо нашыя
.....
шляхі,
хай восень зноў сьпяляе нам
.....
залатыя сеці,
хай зазяленяцца узноў
.....
ясновыя лагі.
.....
...як замірыцца з тым, што
.....
ня сустрэцца болей
нам у жыцці з Табой
ні ў шчасці, ні ў бядзе!

Раней, у 60-х і 70-х гадох, мне з мужам часта прыходзілася бываць у Нью-Йорку, і не раз мы гасьцілі ў спадарства Кушаль у Брукліне, а пасля па дарозе да-

моў заязджалі да іх у Рочэстар. Некаторыя сябры жартавалі, што Рочэстар належыць больш да Канады, чым да ЗША. У 1965 годзе пры ЗБК сарганізаванае было Згуртаванне беларускіх жанчын Канады. Жанчыны запрасілі паэтку Наталью Арсеньневу быць ганаровай сяброўкай іхняй арганізацыі, на што яна ласкава згадзілася. А вясной 1969 года запрасілі мя — сяброўкі ЗБЖК — яе ў Таронта на прысвечаны ёй і ейнай творчасці літаратурны вечар. Імпрэза была люднай і надзвычай удачай. Бралі ў ёй удзел ня толькі беларусы з розных месцаў Канады, але і ЗША. Былі даклады пра творчасць паэтки, яна расказала пра сваё жыццё, удзельнікі імпрэзы дэкламавалі яе вершы, усе разам пялі ейныя песні. Зрабілі мы супольную фатаграфію. Паэтка атрымала падарункі — чырвоныя ружы і салодкія прысмакі. Знаёмства і

(Заканчэнне на 7-й стар.)

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

БЕЛАРУСЬ — ЮНЕСКА

ВІЗИТ ФЕДЭРЫКА МАЁРА

Са словамі ўдзячнасці за падтрымку Беларусі з боку ЮНЕСКА ў ліквідацыі наступстваў чарнобыльскай катастрофы, а таксама ў галіне адукацыі і культуры звярнуўся Прэзідэнт краіны Аляксандр Лукашэнка да генеральнага дырэктара гэтай найбуйнейшай міжнароднай арганізацыі ў час іх сустрэчы 7 верасня. Прэзідэнт Беларусі выказаў надзею, што ЮНЕСКА не пакіне без увагі меры, якія цяпер прымаюцца ў нашай рэспубліцы па буйнамаштабнаму рэфармаванню агульнаадукацыйнай школы і захаванню нацыянальнай культуры.

Аляксандр Лукашэнка заявіў, што наша краіна з'яўляецца прыхільнай палітыкі, якую праводзіць ЮНЕСКА.

Федэрыка Маёр выказаў удзячнасць Прэзідэнту за сардэчную гасціннасць, з якой яго сустракаюць на беларускай зямлі ўжо другі раз. Ён адзначыў, што напярэдадні трэцяга тысячагоддзя і новага стагоддзя Беларусь, як і многія іншыя дзяржавы, цяпер адчувае шэраг праблем. Разам з тым генеральны дырэктар выказаў захапленне намаганнямі нашай краіны, накіраванымі на міжнароднае супрацоўніцтва, а таксама на выкананне абавязацельстваў, узятых Беларуссю ў ваеннай галіне і іншых сферах, дзе пытанні бяспекі і захавання міру стаяць асабліва востра.

У час трохдзённага візіту ў Беларусь генеральны дырэктар ЮНЕСКА Федэрыка Маёр меў таксама сустрэчы з прэм'ер-міністрам Сяргеем Лінгам, міністрам культуры Аляксандрам Сасноўскім, іншымі дзяржаўнымі дзеячамі і вядомымі прадстаўнікамі навукі і культуры Беларусі. Былі падпісаны важныя двухбаковыя пагадненні.

НА ЗДЫМКУ: Ф. МАЁР гутарыць з народным мастаком Беларусі Арленам КАШКУРЭВІЧАМ у Нацыянальнай бібліятэцы. Тут адбылася прэзентацыя кнігі вершаў Федэрыка Маёра "Быць чалавекам", перакладзенай на беларускую мову. Аформлена яна мастаком Арленам Кашкурэвічам.

БЕЛАРУСЬ — РАСІЯ

ДАРОГІ ПЕРАКРЫТЫ

У сувязі з фінансавым крызісам у Расіі супрацоўнікам Міністэрства ўнутраных спраў Беларусі дадзена ўказанне забяспечыць ахову ўнутранага рынку ад несанкцыянаванага вывазу прадуктаў харчавання і іншых тавараў народнага спажывання за межы рэспублікі.

Паводле даных МУС, за апошнія чатыры дні ў рэспубліцы выяўлена 22 факты незаконнага вывазу тавараў у Расійскую Федэрацыю, агульны кошт якіх складае 5 мільярдаў 239 мільёнаў беларускіх рублёў (1 долар ЗША — 50 800 беларускіх рублёў). Днямі ў памежных з Расіяй абласцях Беларусі спынены спробы вывазу ў Расію 10 тон мясной і 23 тон малочнай прадукцыі.

Цяпер падраздзяленні МУС перакрылі ўсе асноўныя дарогі і аб'язныя шляхі, што вядуць з Беларусі ў Расію і іншыя памежныя з рэспублікай дзяржавы. Акрамя таго, у Беларусі створана некалькі міліцэйскіх вышуковых груп, якія працуюць у цяжкіх, што ідуць у расійскім напрамку.

ІНІЦЫЯТЫВА «БАЦЬКАЎШЧЫНЫ»

«БЕЛАРУСЬ — 2000 ГАДОЎ»

Згуртаванне беларусаў свету "Бацькаўшчына" выступіла з ініцыятывай адзначыць у агульнанацыянальным маштабе завяршэнне II тысячагоддзя.

Дзеля гэтага згуртаваннем распрацаваны праект праграмы мерапрыемстваў пад назвай "Беларусь — 2000 гадоў". Сярод прапаноў, выкладзеных у праграме, ёсць і такія, як стварэнне серыі помнікаў для ўшанавання важных гістарычных падзей і выдатных асоб (князям Рагвалоду, Усяславу Чарадзею і Вітаўту, канцлеру Вялікага Княства Літоўскага Л. Сапегу, Т. Касцюшку і К. Каліноўскаму); рэстаўрацыя беларускіх замкаў, храмаў і манастыроў, старажытных гарадзішчаў; стварэнне новых музеяў і музейных комплексаў. Акрамя таго, прапануецца пабудаваць Храм Усіх Святых Зямлі Беларускай у Мінску.

Дзеля рэалізацыі сваёй ініцыятывы Згуртаваннем беларусаў свету "Бацькаўшчына" ствараецца грамадскі арганізацыйны камітэт, першае пасяджэнне якога, як плануецца, адбудзецца ў канцы верасня гэтага года.

САДРУЖНАСЦЬ

МАЗЫ Ў ЯРАСЛАЎЛІ

Сваю першую зборную вытворчасць за межамі рэспублікі адкрыла аўтобусная вытворчасць Мінскага аўтазавода. Яна разгарнулася на плошчах аднаго з былых ваенных заводаў у Яраслаўлі. Папярэдне спецыялісты гэтага прадпрыемства прайшлі навучанне і стажыроўку ў сваіх мінскіх калег.

Як паведаміў дырэктар аўтобуснай вытворчасці МАЗа Генадзь Сінягоўскі, у Яраслаўлі ўжо адбыўся выпуск першага сумеснага першынца — аўтобуса МАЗ-104.

Ён прызначаны для работы на гарадскіх маршрутах. Да канца года ў Яраслаўлі плануецца сабраць чатыры аўтобусы МАЗ-104. Далейшая праграма іх выпуску будзе залежаць ад попыту, а ён, мяркуючы па папярэднім колькасці заявак, будзе значным.

ТВОЙ ДОМ

СЕЛЬСКАЯ МОЛАДЗЬ ПЕРАДУСІМ

З пачатку ажыццяўлення ў Беларусі дзяржаўнай праграмы жыллёвага будаўніцтва на вёсцы ў кастрычніку спаўняецца роўна год. Сёлета там плануецца пабудаваць каля 10 тысяч кватэр, або 850 тысяч квадратных метраў агульнай плошчы.

Рэалізацыя праграмы дазволіць палепшыць сацыяльна-дэмаграфічную сітуацыю, якая склалася ў вёсцы. Асобай падтрымкай будзе карыстацца моладзь.

СЛОНІМСКІЯ ВЫРАБЫ

На слонімскай фабрыцы "Тэкстыльшчык" канцэрна "Гроднамясцпром" выпускаюць паўшарсцяныя коўдры і коўдры з хімічных валокнаў, прасціны, ручнікі, дзіцячыя сукенкі, пакрывалы, іншыя вырабы і габеленавую тканіну. Штомесяц у гэты асартымент уводзяцца новыя назвы. Акрамя Беларусі, прадукцыю фабрыкі з задавальненнем купляюць у Расіі, Украіне, Малдавіі, краінах Балтыі.

НА ЗДЫМКУ: мастак-дызайнер Аляксандр СТАЦЭНКА, начальнік АТК Марыя ЖУКОЎСКАЯ і загадчык асартыментнага кабінета Аляксандр САЛІШЧАЎ з гатовай прадукцыяй.

Фота Рамана КАБЯКА, БелТА.

ТАЛЕНТ

ДА ЮБІЛЕЮ ЯЎГЕНІ ЯНІШЧЫЦ

"Дзень вечаровы", "Ясельда", "Пара любові і жалю", "Каліна зімы" — такія прыгожыя назвы ў кнігі паэзіі, выдадзеныя Яўгенія Янішчыц у 1970 па 1987 год. А зараз, у пярэдадзень паўвекавага яе юбілею, выдавецтва "Вышэйшая школа" накладам 21 735 асобнікаў выпусціла ў свет "Выбранае" Я. Янішчыц. Аўтар прадмовы ("Дзіў-

ная птушка") — Марыя Панкова. Вось што яна, ў прыватнасці, піша: "З радасцю былі сустрэты чытачамі ўсе яе кнігі! Першая — "Снежныя грамніцы" (1970) — сталася сапраўднымі грамніцамі ў паэтычным свеце Беларусі! Кніга засведчыла: у беларускую паэзію прыйшла яркая, самабытная паэтэса з глыбока нацыянальным мысленнем, з выразна акрэсленай, нягледзячы на зусім юны ўзрост, грамадзянскай пазіцыяй. Талент Яўгені Янішчыц, нібы з глыбокай крыніцы, біў, струменіў у кожным яе радку, у кожным слове, кожнай строфе!"

Талент, паэзія Яўгені Янішчыц працягваюць крынічна ўзбагачаць нас і сёння.

АДУСЮЛЬ ПАКРЫСЕ

НА ПАЧАТАК ЖНІУНЯ ў Беларусі было зарэгістравана 976 тысяч 488 легкавых аўтамабіляў, якія належаць індывідуальным уладальнікам. У пераважнай большасці — гэта "патрапанья" іншамаркі. Да канца 1998 года, будзе зарэгістраваны мільёны прыватны аўтамабілі.

7 ВЕРАСНЯ НА 200-м КІЛАМЕТРЫ аўтастрады Гомель — Кобрын у аўтамабільнай катастрофе загінулі чатыры супрацоўнікі Петрыкаўскага міжрэённага аддзела Дзяржаўнага камітэта фінансавых расследаванняў. Винаваты ў трагедыі, відаць, КАМАЗ з прычэпам, які выехаў на палосу сустрэчнага руху.

У ЭКСПЕРЫМЕНТАЛЬНЫМ ТАВАРЫСТВЕ "Целяхаскае" адбыўся семінар, на якім абмеркаваны праблемы захавання біялагічнай разнастайнасці нашай краіны. У ім прынялі ўдзел прадстаўнікі Каралеўскага таварыства Вялікабрытаніі, Балгарскага таварыства аховы птушак і нашага таварыства "Ахова птушак Беларусі".

ЗА АПОШНІЯ ДЗЕСЯЦЬ гадоў плошча дуброў у Беларусі вырасла амаль на 50 тысяч гектараў. Аднак у агульным аб'ёме лясных угоддзяў яна складае пакуль 3,6 працента. Дзяржаўнай праграмай прадугледжана далейшае аднаўленне лесу да 2015 года. У Беларусі трэба будзе ў цэлым павялічыць пасадкі дубоў да 11 працентаў. Гэта значыць, штогод саджанцы дуба будуць высаджваць прыкладна на 4 тысяч гектараў.

НА ПРАЦЯГУ ДВУХ тыдняў у Круглянскім раёне на Магілёўшчыне пройдзе пленэр, прысвечаны памяці выдатнага мастака-перасоўніка Мікалая Неўрава, які больш частку свайго творчага жыцця правёў у ціхай круглянскай вёсачы Лыскаўшчына і дзе спачывае яго прах. Акрамя беларускіх, у пленэры прымаюць удзел расійскія, украінскія мастакі, прыехалі таксама мастакі з краін Балтыі і далёкага замежжа.

"МЕДЫЦЫНА-98" — гэта VI міжнародная спецыялізаваная выстава, што адкрылася ў сталіцы Беларусі. 13 вядучых краін свету — Расія, Германія, Данія, Францыя, Японія, Іран і інш. — прымаюць у ёй удзел. У першы ж дзень выставу наведалі супрацоўнікі многіх замежных дыпламатычных і гандлёвых прадпрыемстваў у Мінску.

ЗАХАВАЦЬ НАВУКОВЫЯ АБ'ЕКТЫ, якія складаюць нацыянальны набытак краіны, і забяспечыць іх належнае функцыянаванне дапаможа адпаведны Дзяржаўны рэстр. Паводле Указа Прэзідэнта Беларусі, рэстр ствараецца з 1 студзеня 1999 года.

ДЗІЦЯЧЫ ФОНД ААН ЮНІСЕФ пры садзейнічанні аддзела па праблемах наступстваў катастрофы на Чарнобыльскай АЭС Міністэрства адукацыі Беларусі паставіў гуманітарную дапамогу выхаванцам Уздзенскай санаторнай школы амаль на 8 тысяч долараў.

У гэтай школе папраўляюць здароўе і вучацца дзеці, якія захварэлі ў выніку выбуху на Чарнобыльскай АЭС.

ПОЛАЦКА-ГЛЫБОЦКАЯ ЕПАРХІЯ атрымала ў дар ад Полацкага гарадскога аддзела Упраўлення Камітэта дзяржаўнай бяспекі па Віцебскай вобласці некалькі ікон. Гэтыя іконы былі затрыманы і канфіскаваны на беларуска-латвійскай мяжы.

НАВІНЫ СПОРТУ

Новапалачанін Аляксей ЛЯШЧЫ стаў бронзавым прызёрам чэмпіянату Еўропы сярод юніёраў па скачках у вышыню.

Фота Аляксандра ХІТРОВА, БелТА.

НАМ ПІШУЦЬ

ДАБРАЎЛЯНЫ СЁННЯ

У «Голасе Радзімы» №№ 5—7 за 1997 год быў надрукаваны навуковы артыкул Генадзя Кісялёва «У Дабраўлянах, прыстанку муз, у 1863 годзе...» Ён мяне вельмі крануў. Шмат чытала пра Сморгоншчыну, была ў Залессі, некалькі разоў у Кушлянах, Жупранах, Солах. Тут нарадзілася шмат людзей, вядомых не толькі ў Беларусі, але і далёка за яе межамі: М. Агінскі, Ф. Багушэвіч, М. Кульбак, У. Някляеў. Падчас летніх вакацый вырашыла зрабіць вандроўку ў былыя маёнткі Дабраўляны, Путуліна, якія знаходзіцца кіламетраў за дзесяць ад вёскі, дзе жыве мая мама. Мясціны маляўнічыя, прыгожыя вакол краявіды. Недалёка працякае рака Вілія, тут яна даволі шырокая і глыбокая, перабіраюцца з аднаго берага на другі на чаўнах, да вайны быў моцны высокі мост, палі засталіся да гэтага часу, а мост у час другой сусветнай вайны спалілі партызаны. Старажылы вёскі Рымшыненцы не могуць растуць мацьчы, чаму яго спалілі, немцаў не было, цэнтральнай дарогі — таксама. На беразе ракі быў некалі габрэйскі могільнік, цяпер на тым месцы растуць сосны, маліна, крапіва, шмат чаромхі. Далей размяшчана вёска Нястанішкі, побач Путуліна — былая рэзідэнцыя Габрыелы Гюнтэр. У Путуліне яна прымала У. Сыракомлю, тут быў В. Дунін-Марцінкевіч («Голас Радзімы» № 7, 1997 г.). Сёння ў Путуліне засталіся рэшткі парку, што быў у XIX стагоддзі, сажалка, былы панскі дом, менш дзесяці двароў. Побач з Путулінам каплічка, касцёл, пабудаваны ў пачатку XX стагоддзя. У ліпені 1998 года Нястанішская парафія адзначала 500-годдзе, было вельмі ўрачыста, шмат святароў прыехала, біскуп з Гародні, і ўпершыню пасля амаль пяцідзесяцігадовага перапынку загучаў у касцёле орган. Каля касцёла знаходзіцца вялікі цагляны будынак, у якім была васьмігадовая школа, зараз ён пустуе, вакол пустазелле расце, вокны без шкла, нікому не патрэбны. Каб знайсці добры гаспадар, можна зрабіць летнік для дзяцей. Ад Нястанішак трэба праехаць Лыпайці бор, потым калгасныя палі (на якіх чамусьці палілі салому сёлетняга ўраджаю), збоку застаецца вёска Лыпойці — цэнтр калгаса «Рассвет», раней быў імя Жданова. У Лыпойцях нарадзіўся беларускі пісьменнік Артур Цяжкі, цяпер яго імя носіць Лыпойцінская сярэдняя школа, а пахаваны ён на могілках у Нястанішках. Аб родных мясцінах, людзях ён пісаў у сваіх зборніках «Сустрэча пасля вясны» (1980 год), «Пара блакітных дажджоў» (1982), «Дзе мой дом?» (1986). І далей, на скрыжаванні дарог (адна ідзе на Лыпойці, Сморгонь, другая — у мястэчка Свір), на ўзгорку размяшчана вёска Дабраўляны. Перад ёю вялікі калгасны сад, удалечыні відаць вежы касцёла ў Завіры.

Звычайная, запушчаная вёска, як і многія ў Беларусі, раней тут быў цэнтр саўгаса «Дабраўляны», пасля аб'яднаны з калгасам імя Жданав. У цэнтры вёскі кароўнік, як і ў многіх беларускіх вёсках. Побач каплічка асвячоная, кожную нядзелю прыязджае з Свіра ксёндз, праходзяць набажэнствы. Калі я падыйшла, дзверы былі адчынены, хоць і быў будні дзень. Кабета сталага веку лічыла грошы, была імша, ахвяраюць для касцёла па тысячы, толькі адна была дваццатка. Памяшканне невялічкае, пяць гадоў назад на першым паверсе знаходзілася млячарня, на другім — жыла адзінокая жанчына. Дзякуючы намаганням свёрскага ксяндза, кіраўнік калгаса С. Шчасны аддаў будынак вернікам. Ксёндз за сем гадоў службы ў Свіры вельмі шмат зрабіў для вернікаў навакольных парафій, ён быў яшчэ і добры будаўнік, арганізатар, яго любілі дзеці. Але ўсім цяжка дагадзіць, некаму нешта не спадабалася, пачалі пісаць скаргі, ён з'ехаў у Польшчу.

У 1940 годзе жыхароў вёскі Дабраўляны вывезлі ў далёкі Казахстан, мала каму пашчасціла вярнуцца, людзі тут жылі з-за вайны. Мне кабета распавяла шмат цікавага пра вёску, яе жыхароў. За Польшчай, да 1939 года, валодаў маёнткам пан Хамінскі. Яна дзяўчынкай бегала ў палац глядзець скульптуры, дарэчы, дабраўлянскі палац, апісаны ў артыкуле Г. Кісялёва, разбурылі ў савецкія часы, у 60-я гады. Мой дзядзька тады вярнуўся з войска, працаваў у калгасе трактарыстам, ён усё гэта бачыў. З цэглы пабудавалі кароўнік, вясцоўцы бралі яе для кладкі печы, бо яна моцная, выкпалі дарожкі каля кароўніка. У капліцу паставілі племяннога быка, у адну з начэй капліца разбурылася і забіла быка. На азім бок вуліцы знаходзіцца кароўнік, на другім — старажытны парк з векавымі дрэвамі, у цэнтры парку — фундамент былога палаца, праз парк працякае невялічкае рэчка, побач глыбокая сажалка. Гэты парк «памятае» В. Дуніна-Марцінкевіча, У. Сыракомлю і іншых знакамітых людзей, якія прыязджалі з Вільні, Парыжа. Да 1939 года, распавядала кабета, у парку былі дарожкі, паабалалі раслі кветкі, у сажалцы лавілі рыбу. З панскіх часоў у Дабраўлянах засталася некалькі будынкаў, у адным з іх стаяць калгасныя каровы, у другім размяшчалася пачатковая школа, у трэцім — сельская бібліятэка. Маладая настаўніца нічога не ведае, якія знакамтыя былі Дабраўляны ў XIX стагоддзі. А раней тут жылі Сапегі, Хамінскія і іншыя.

Далей за вёскай Дабраўляны, каля лесу, некаму паказалася Маці Боская, там нядаўна пабудавалі невялічку капліцу, але я туды ўжо не пайшла. Гэтыя мясціны цудоўна апісаў у сваёй кнізе «Па Віліі» Ч. Кудоба.

Леакадзія МІЛАШ.

г. Вільня.

НА ЗДЫМКУ: вежы касцёла ў Нястанішках.

— Ну, але ж усё ж такі асталіся яны, ды і прыбавілася новых паноў — асаднікаў, у аднаго з якіх я меў няшчасце сёння начаваць. Ці ж з імі не гандлюецца? — пытаюся.

— Пфэ! Што вы кажаце? Хіба ня ведаеце гэтых новых «паноў»? З імі часам вядзецца гандль растаранчык у Даўгінаве. Ён часта ад іх добра зарабляе, але ня я. Часам удаецца зарабіць і вашым сялянцам, якія ўпахваюць ім зямлю. Гэты «пан» ідзе, скажам, у чацьвер на торг. Там ён маець «справы». Пасьяла, разумеецца, гэтыя справы «замацоўваюць». Пасьяла «замацаваньня» слабеюць ногі, дык застаецца начаваць. Назаўтра баліць галава. Трэз «палячыцца», а пасьяла ізноў «слабеюць ногі» і г. д. А тым часам Іван у яго сабе «ўпахвае», — сьмяецца Ёсяль. — І разумна робіць, бо дармавому каню ў зубы не глядзяць. Дарма дасталася ім зямля — за дарма і пойдзе, — дабаўляе карчмар. — Вы кажаце, што сённяначавалі ў аднаго з гэтых «паноў». Я ведаю, у каго. Бедная кабеціна тамака жывецца. Больш двух тысячаў рублёў золатам, разумеецца, зомлітвы. Кідаецца тут у вочы новы вялізарны, ішчэ ня выканчаны, дзяраўляны будынак. Гэта будзе, як мне кажаць, «універсальны» дом. Будзецца яго воласць і афіцыйна завецца ён «dom ludowy»¹. Дзеля «камэрцыі» ж хочаць перавясці пад ягоную страху ўсе, якія ёсць у Даўгінаве, дзяржаўныя і самаўрадавыя ўстановы. Заместа плаціць за памешканьні прыватным асобам, няхай, кажаць, плаціць сваім. Словам: свой да свайго. Толькі ня ведама, калі гэта здзейсяцца, бо ішчэ ня выканчаны. І калі яго выканчаць — гэтак сама ня ведама, бо сялянскія складкі на будоўлю гэтага дому, ды і шчэ «універсальнага», неяк туга ідуць.

Маецца Даўгінава два паравыя млыны. Адзін жыдоўскі, другі панскі — хрысціянскі! Хаця і канкуруюць між сабою, але сваім каровам і свіням мукі з кашоў чужога добра маюць даволі. Ёсць тутка тры лекары, сярод якіх ёсць «новабагаці», маючы ўжо свой собскі прыгожы дом і... самаходзік. І лекары вядуць між сабою канкурунцыю, але пакуль што не бядуць, ды і

дара гэтых зямель, ад якога на працягу гісторыі не адчувалі і не цярпелі крыўдаў і чымі коштам багаціліся, трэз адносіцца з толерацыяй і пашанаю. Перамену сваіх адносін няхай распачнуць цяпер, каб гарманінае сужыццё Беларускага і Жыдоўскага народаў нічым ня было ў будучыне засмучана. Але аб гэтым а пророс — між іншым. Цяпер жа хачу прадставіць цалком узятыя з жыцця жыдоўска-беларускія адносіны.

І мястачковыя жыды, цягнуўтыя сваімі павадырамі ў бок польскае санацыі, стараюцца падчыркаваць сваю лёльнасць да цяперашняе Польшчы. Калі вы апрануць у чорны, хоць і падзёрты каптан, дык крамнік, услужліва падаючы крэсла, загаворыць з вамі па-польску. Хаця цэлае, але шэрае саматканнае бурцы і жакеты крэсла не падаецца. У паняцці мястэчкавага жыда, ды і ня толькі мястэчкавага, — чорная вопратка і капялюш — сынонімы, як яны кажаць, «дэлікатнасці». «Дэлікатнасць» жа — сынонім польскасці. У саматканнае вопратцы — мужык, хам, ніжэйшы — наш беларус,

і з ім ня трэба царамоніцца і лічыцца. У чорнае вопратцы і капялюшы — «дэлікатны», вышэйшы — пан шляхціц, з якім ужо, асабліва цяпер, ня толькі трэз лічыцца, але і выказваць гатоўнасць да ўсплугі і да пашаны.

Заходжуся да знаёмага жыда, які гандлюецца «дробнымі» і «буйнымі» таварамі. — Добры дзень, купец! — Добры, надобры — але хай будзе так, — адказвае крамнік. — Дый які добры, калі сяджу, вышчырыўшы зубы, ад раніцы і ніхто ішчэ ня даў таргаваць. А мо' вы дасцьце мне зарабіць? — Дам, — адказваю. — Пачок махоркі і серчыкаў. — І больш нічога? — Не. Дый што у яго можна купіць, — думаю. — Крыху локцёвых тавараў, махоркі, гузікаў і ішчэ нейкае драбязь. Але адкуль гэта нясець нейкім нязносным смуродам? Пачынаю разглядацца па кутках, але нічога ня бачу падазраюча. Ужо сабраўся запытацца аб прычыне смуроду крамніка, як уваходзіць селянін у папцы і зварачваючыся да жыда, пытаецца: — Маеш танейшую? — Чаму не — ёсць. А колькі табе трэба? — Чатыры. — Цяль? — Ага. — Пасуду маеш? — Не, пералі ў сваю. — Будзе даражэй. — Вярну назад. — Не прымаю. — Ну, дык як будзе? — Як хочаш. Уважліва прыслухоўваюся да гэтае мала зразумелае гутаркі. Сяляннін чухаецца за вухам і нешта мяркуецца. — Ну, давай, — рашае ён. Жыд знімае ў бароўцы і хутка выносіць адтуль чатыры літры разліўнага днатурату. Калі вышаў сяляннін, запытаюся ў крамніка, ці добра ў яго ідзе гэты «тавар», бо бачу, што чалавек купіў аж чатыры літры. — А нічога сабе, — адказвае жыд. — Паглядзеці б, колькі ідзе гэтага тавару чацьвер — у тарговы дзень. Яны ж, — тутка жыд скрываў вусны, — любяць гэты «дыкалон», як мухі мёд.

АНТОН ПАДДУБІЧ

ПАДАРОЖЖА
ПА ВЯЛЕЙШЧЫНЕ

патам — даў бацька пасягу. А бачылі, якое там жыццё? Пфэ! — дый што там гаварыць, — махнуў Ёсяль рукой.

— Ну, бывайце здаровы! — З Богам! — адказвае Ёсяль. — Ідучы назад, зайдзіцеся да мяне.

— Бадай, — адказваю, — ня будзе па дарозе.

Мястэчка Даўгінава. Завуць яго чамусьці па-польску «Dofginow». Перад сусветнай вайной Даўгінава было рухлівае і даволі багатае. Лучыла яно гандлёвыя шляхі Менск і Барысаў, але цяперашняя граніца Саветаў адрэзала гэную лучнасць, і сёння Даўгінава мёртвае і абяднеўшае мястэчка. Згалелі ня толькі гандляры, але і даўгінаўскія сяляне, якія даўней мелі тутка даволі добрыя заробкі.

Даўгінава — даволі вялікая мясціна і налічвае да 4 тысяч насельніцтва. Шмат мае мураваных дамоў, але пахваліцца імі ня могуць, бо большасць іх выглядае шпэтна. Бoley жа дзяраўляны дамоў, якія ў большасці належачы да хрысціян. У цэнтры мястэчка лучыцца ўвесь даўгінаўскі гандаль. Тутка крамы, склады, «чайныя», пякарні, мясныя і ўсё. Тутка на вывесках прачытаеш аб «fokciowuch»¹, «drobnych» і буйных, і «roznych» (мабыць, różnych) таварах. Усяго тутка ёсць, толькі няма грошы. Сёння няма «кірмашу», дык свабодна можна разгледзіць мястэчка і пазнаёміцца з ягонымі жыхарамі.

Старыны касцёл як выглядад свайм, так і месцам палажэння ня вельмі цешыць вока. Крамы і крамкі блізу яго закрываюць, і трудна яго дагледзіць. Царква ж, паложаная за мястэчкам, ішчэ здалёку кідаецца ў вочы сваім белым мурам і зялёнаю страхою. Відаць, рупяцца тут пра[ва]слаўныя беларусы аб сваім доме

¹ Мануфактурных.

Працяг.
Пачатак у № 33—36.

пакуль людзі будуць хварэць — бяды мець ня будуць.

Як і ў кожным мястэчку, ёсць тутка і польскія арганізацыі. Ёсць тутка і «стральцы», розныя «kofki» і «kofki»², дзейнасць якіх, як блізу і ўсюды, праяўляецца ў скоках і гульнях. Пашыраецца і тутка паленізацыя праз школу і другімі спосабамі, але ня мае папулярнасці. Што даўгінаўскія дзяўчаты, слацыруючы гавораць па-польску, дык не дзеля таго, што ўжо апалячыліся, а больш дзеля моды і форсу. Але калі такая красуня запозна з'явіцца да «слацыру» дамоў, дык яе даўгінаўска маці «роднымі словамі» хутка здыймае з яе гэтыя «форсы». Дзяцюкі гэтак сама любяць часам, крыху падвыпіўшы, фарсануць і памоднічаць. І яны, фліртуячы з дзяўчатамі, часам ужываюць польшчыну, але так — дзеля моды, як носяць дзеля моды шырокія — як бабскія йсподніцы — нагавіцы і «голіфэ», ці як тут, жартуючы, кажаць — «голы пфэ». Але дома ўжо, у хаце сваіх бацькоў, гэты модны дзяцюк не адважыцца пальшчануць, тут бацька не пераносіць гэтае «моды».

А як з вёскамі, якія пад Даўнінавым? У! — кажуць мне, — там крэпкія беларусы, асабліва, дзе праваслаўныя.

Калі нашыя красуні і дзяцюкі, дзеля сваёй малой сьведамасці, часам і гавораць па-польску, дык хаця рэч і непажаданая, але зразумелая. Калі ж, як казалі мне, жыўшы тут даўжэйшы час, чалавек, ведаючы ўсёй даўгінаўскай каталічкае парафіі як беларус, пры сустрэчах з сялянамі ў мястэчку стараўся больш гаварыць па-польску — рэч ужо не зразумелая.

Што даўгінаўскія жыды, як урэшце і іншыя, не навучыліся шанаваць нашае мовы да гэтага часу, мо' пераканаўся ня толькі я адзін. І мне здаецца, што варта было б ім прыпомніць, што да адвечнага гаспа-

¹ Народны дом.

² Гурткі.

1998-мы — ГОД АДАМА МІЦКЕВІЧА

ШЛЯХАМ ФІЛАМАЦКІХ ТРАДЫЦЫЙ, альбо ВЯРТАННЕ Ё ЦЫРЫН

Мясцічка родна, блізка, міла,
Што разаспалася над ракою.
Нясеш ты многа ўспамінаў —
І думкі дзелім мы з табою.

(З вучнёўскага сшытка).

У пару маленства родныя мясціны, дзякуючы бацькам, асабліва матулі, старэйшым братам, маім настаўнікам, суседзям, багатай іх прошласці, нас, вучняў Баярскай і Цырынскай школаў, вельмі захаплялі. Мы цешыліся, што сюды прыходзілі і прыязджалі людзі з далёкіх краін і гарадоў. Мажліва, адбывалася так таму, што гміннае мясцічка Цырын з надыходам вясны прыкметна ажыўлялася і тут рэгулярна пачыналі курсіраваць аўтобусы з красамоўнай назвай на шыльдзе: «Шляхам Адама Міцкевіча». Звычайна яны выходзілі з Наваградка, затым ішлі на Чамброва, Валеўку, на возера Свіцязь, адтуль на Вароньчу, Цырын, адсюль на Туганавічы — Гарадзішча і — у Завоссе.

У Цырыне, на прыпынку, які знаходзіўся на месцічковым пляцы непадалёку гміннай управы, мы ахвотна разглядалі гасцей з усяго свету.

У самой назве «Цырын» было штосьці загадкава-таямнічае, а для нас, мясцовых, — мілагучнае найменне. Старажылы імкнуліся нам давесці, што яно вельмі «старасвецкае». Навукоўцы-археологі расшыфроўвалі назву як скандынаўска-фінскую, што азначае «цуд над ракою». У далёкія часы, пасля ледніковага перыяду, першыя людзі сяліліся над рэкамі. Новыя наплывы родаў, плямёнаў вымушалі іх або зліцца з імі, або вандраваць далей. Найменне аселасці засталася. Заслужаны, шырока вядомы ў навуковых колах краязнаўца, фатограф-мастак Ян Булгак, які тут неаднаразова бываў і шчыра паказаў гэты куток краю, такі працэс тлумачыў па-свойму. Ён слухна зазначаў, што кожнае месца, кожны двор быў тады «своеасаблівым светам, цэлым карацтвам, але ягоны кароль быў адначасова і яго першым працаўніком, апраўтам ва ўбранне заможнай сціпласці... Зямельны ўласнік сядзеў на сваёй дзялянцы не таму, што так было зручна і выгадна, а таму, што так рабілі дзесяткі яго прадзедаў, што ён не ўмеў і не хацеў жыць іначай».

Аднак першыя звесткі пра Цырын сустракаюцца ў пісьмовых крыніцах на пачатку XVI стагоддзя. Тады ж і быў ён цэнтрам староства, належаў да князёў Несялоўскіх. У летапісных хроніках трапіў, улічваючы сваю старадаўнасць, што тут кароль Жыгімонт Стары сустракаў свае войскі. Згадваецца таксама, што са старажытных часоў у цырынскім маентку мелася капальня крэйды.

Славілася гэта мясцовасць тым, што ў Цырыне знаходзілася унікальная бажніца, а пры ёй працавала народная школа. Шырокую вядомасць гэтай хрысціянскай святыні прынесла падзея, звязаная з найвялікшым пазтам краю Адамам Міцкевічам і яго сяброўкай маладосці Марыяй Верашчака. Пры іх удзеле ў яе сценах быў ахрышчаны тутэйшы маленькі «пітвін», па-сённяшняму — беларус, які атрымаў імя Францішак. Гэтая вестка імгненна абляцела ўсю акругу: «У сыночка Лявона і Антаніны Саковічаў, што належаць да туганавіцкай дваровай службы, хроснымі бацькамі сталі вядомыя людзі тутэйшых мясцін — «Яго Міласці Пан Адам Міцкевіч, прафесар Ковенскай гімназіі, і Вяльможная Графіня Марыяна Путкамерова». Набажэнства тады правіў шанюны ўсімі святар Ян Гарбацэвіч. Аб чым у метрычнай кнізе ім быў зроблены адпаведны запіс: «Году 1821-га месяца жніўня дня 1-га ахрысціў і памазаў народжанга Францішку».

Гэта, мабыць, быў апошні прыезд Адама Міцкевіча ў мясцічка Цырын, якое праславіў у баладзе «Сіцязь», і тым, што прыняў удзел у хрысціянскай дваровай хлопчыка сям'і Лявона і Антаніны Саковічаў у парафіяльнай уніяцкай бажніцы.

Прайшло роўна 15 гадоў, і цырынскай хрысціянскай святыні суджана было стаць праваслаўнай. На далучаных землях Беларусі і Літвы ішла пагадоўная ліквідацыя уніяцтва. Летапісец Валерыян Харкевіч гэты перыяд ахарактарызаваў як «адзін з самых трагічных у нашай гісторыі». Гісторык наваградскай зямлі Рышард Меніцкі пералічвае уніяцкія бажніцы, якія тады былі скасаваны царскім самадзяржаўем і пераведзены ў праваслаўе згодна з імперскім указам праз генерал-губернатора (1836).

Нягледзячы на такую вандаліцкую палітыку, на далучаных землях Вялікага Княства Літоўскага слава вялікага пазта шырылася з кожным днём. Гэтану спрыяла і тое, што воляй лёсу Цырын у сярэднявеччы атрымаў магдэбургскае права, а гэта давала мажлівасць ягоным жыхарам адстойваць сваё самакіраванне. Да таго ж цырынцы заўжды ганарыліся сваім гербам — гордым алёнам з залатым крыжыкам між рагамі на блакітным полі.

З 1842 года Цырын лічыцца мясцічка, гмінным цэнтрам Наваградскага павета Мінскай губерні. Славу свайго земляка Адама Міцкевіча, які ўжо знаходзіўся на далёкай чужыне, тут успрымалі з належнай годнасцю — з гонарам, а ягоную смерць — 26 лістапада 1855 года — з вялікім смуткам.

Леў МІРАЧЫЦКІ.

НА ЗДЫМКАХ: славутасць цырынскай гміны — кальвінскі збор у мураваным Асташыне; ваколіцы Цырына — Баяры.

Здымкі з архіва аўтара.

Майстар па пляценню з лазы Уладзімір ПУДАЎ з Наваполацка і яго вырабы.

Фота Аляксандра ХІТРОВА, БелТА.

ПІСЬМЫ М. ЗАБЭЙДЫ-СУМІЦКАГА ДА МАКСІМА ТАНКА

«ПРЫНОШУ РАДАСЦЬ ІНШЫМ»

Прага, 26.X.74.
Дарагі Максіме!
Ужо не раз збіраўся напісаць Табе вялікае дзякуй за «Польмя» з Тваімі вершамі з кнігі «Дарога, закаляханая жытам», але перад гэтым пачынаў нанова пераглядаць Твае вершы і так зачытваўся імі, так задумваўся, што час праходзіў, а падзяка не была напісана.

Вершы Твае мне падабаліся заўсёды, але гэтым разам захапляюся імі яшчэ больш. Часамі здаецца, што я даўно іх насіў у сабе, а Ты ўзяў і з высокім майстарствам напісаў іх.

«Усё часцей шкадую змарнаваных дзён...»
«Так і не паспеў наездзіцца...»
«Каб стварыў такую песню, што няўцешлівых пацешыць...»
«Нічым не пацешу нашчадкаў сваіх...»

Гэта думы, якія мне і да сёння не даюць спакою. Я Табе не пісаў, што ў 68-м годзе ўсе мае найгранні за 30 год, зробленыя на Пражскім радыё і захаваныя ў «залатым фондзе», былі знішчаны («па тэхнічных прычынах»). А былі там і песні Шастаковіча, Кабалеўскага, Хачатуряна, і песні іншых народаў... «Нічым не пацешу нашчадкаў сваіх...»

Ты гэтага, браток, сказаць не можаш. Залатая зорка Героя Сацыялістычнай Працы будзе сяціць і далей. Шчыра Цябе віншую і вельмі радуюся з усімі Тваімі сябрамі і чытачамі-наклоннікамі Твайго вялікага таленту.

Можна, Цябе зацікавіць такая звестка: выдаўна на Пражскім радыё выступіў Народны артыст Карал Пліцка — слаўны фалькларыст, мастацкі фатограф і кінааператар. Выступаў з нагоды яго 80-годдзя. На пытанне, што ў яго доўгім жыцці зрабіла на яго наймацейшае, незабыўнае ўражанне, ён, між іншым, сказаў: «Беларуская калыханка ў выкананні Міхала Забэйды». А чуў ён мяне гадоў 20 таму назад, калі я выступаў з артыстамі нацыянальнага тэатра.

Трохі пра сваё здароўе. Яно, зразумела, пагоршылася, але так, што яшчэ магу дайсці ў сталуюку, хоць памалу. Найбольш дакучае ангіна пэктарыс. Не пераносіць жаднага хвалявання. І ногі зямля прыцягвае. Доктары кажучы, што трэба да гэтага прыстасавання (прыпасобіцца). Дык жыву, як «скрыпучае дрэва».

Але ўсё яшчэ хачу быць карысным сацыялістычнаму грамадству. Падрыхтаваў некалькі песень славацкіх кампазітараў к 30-годдзю Славацкага народнага паўстання. Але дзе і калі заспяваю — не ведаю. Рыхтуюся да выступлення ў мясяцы Чэхаславацка-Савецкай дружбы. Адным словам, спяваю пакуль што ў сябе дома...

З «Польмя» бачу, як развіваецца наша літаратура, і гэта мяне вельмі радуе. Ніл Гілевіч прыслаў вельмі цікавую кнігу: «Песні

народных свят і абрадаў», за што яму вельмі ўдзячны.

З вялікім зацікаўленнем чытаю заўсёды «Хроніку» «Польмя». У апошнім № дзевятым (верасень) яна вельмі багатая.

Канчаю. Маё сэрца ўжо «крычыць»... Ведаю, як Ты, дарагі Максіме, загрузаны працай. Калі знойдзеш вольную хвіліну, напішы пра сваё здароўе. Нізкі паклон Табе і Тваім блізікам.

З любоўю — Твой М. Забэйда.
P. S. З радыё даведаўся, што памёр Давід Ойстрах. Шкада! Вялікі скрыпач і добры чалавек.

Дарагі Максіме! Шчыра Табе дзякую за Тваё харошае пісьмо ад 14.7.75 з Нарачы. Тваё добрае слова, Твая высокая ацэнка мае сціпнае мастацкае працы мяне, як заўсёды, вельмі радуе. Да свайго выступлення 13.7 у Багданчы дадаў яшчэ выступленне на міжнародным фестывалі: «Міжнароднае культурнае лета» ў Лугачовічах. Выступленне адбылося 2.7. Яно было яшчэ большае і цяжэйшае, чым папярэдняе. Спяваю ў сямі мовах 25 песень, пачынаючы шаснаццатым стагоддзем, дайшоў да нашых дзён і закончыў народнымі песнямі розных народаў (у арыгінале).

З прыложаным праграмы ўбачыш, што ёсць там вялікія кампазітары італьянскія, рускія, нямецкія, польскія, беларускія, чэшскія і славацкія. Народу было поўна (не хэліпа месц — стаялі).

Да кожнае песні трэба было сказаць пару адпаведных слоў. Спяваю без перапынку паўтары гадзіны... Што гэта ўсё вытрымаў, цяпер сам дзіўлюся. Мусіць, сапраўды, я радзіўся пад шчаслівай зоркай...

На гэтым канцэрце мы ўсе (і слухачы, і я) перажылі шчаслівыя хвіліны. Калі цяпер аб гэтым успамінаю, здаецца, што там быў нехта іншы, не я.

Вельмі мяне радуе, што ўжо Ты не ў бальніцы. Спадзяюся, што і Твая арытмія паміне, і ціск стане нармальным, чаго не магу сказаць пра сябе. Розніца ў 12 год у нашым узросце вялікая. Але, пакуль жыву, хачу даваць людзям радасць. А пісьмы, што атрымваю ад слухачоў, сведчаць аб тым, што гэту радасць ім даю.

Цяпер еду на пару дзён у Лугачы, да Л. Кастэцкага, скрыпача слаўнага Сметанавага квартэта. Жонка Кастэцкага беларуска. Любіць Твае вершы... Часамі разам спяваем родныя песні.

Канчаю, бо зараз па мяне прыедуць. Абдымаю і цалую Цябе і ўсю Тваю радню, якую люблю, як і Цябе.

Будзь здароў, дарагі Максіме! Хай Табе добра жывецца і добра пішацца! Не забывай!

Твой
М. Забэйда.
Прага, 5.8.1975.

30.9.1975.
Дарагі Максіме!
Атрымаў і «Польмя» № 8 з Тваімі вершамі, і Тваё апошняе пісьмо. Шчыра дзякую. Вершы Твае, чым больш чытаю, тым

больш падабаюцца. Многа думак, вобразаў і Твая, асабліва музыка. Маёю моваю сталася песня, — шкада, што не магу Табе заспяваць. У думках раблю гэта часта, але зразумела, Ты, як і іншыя мае суаічыннікі, мяне не чуеш. Мне пішучы, што «круцяць мяне» на прайгравальніку. Вось і Ты, дарагі дружа, калі знойдзеш вольную хвіліну, «пакруці мяне»... Яшчэ было б лепш, каб Мінскае радыё выкарыстала плітку для сваіх слухачоў, як гэта робяць у ЧССР, Нямеччыне, Польшчы і іншых краінах.

Пра сваё здароўе стараюся, сколькі магу, а другая пра нас турбуюцца толькі тады, калі нас патрабуюць, калі ад нас нешта маюць. Вось я і стараюся быць карысным грамадству. Пакуль магу — спяваю. «Бо для мяне найлепшы адпачынак — праца...»

«Бо толькі тады я магу сустрэцца са сваёю сяброўкаю — песняй».

А калі не магу спяваць, іду ў Рыгровы сад і забяляю малых дзяцей. І дзеці, і маткі бываюць вельмі задаволены, што раблю аптымістычны настрой. (Мяне нават называюць дзіцячым доктарам.)

Можна, і добра зрабіў Ты, што «ўцёк» ад дактароў на Нарач. Улетку ляжаць у бальніцы цяжка. Напішы, як адчуваеш сябе цяпер? Як паводзіць сябе арытмія? Я ад яе ўжо не збаўлюся ніколі. Турбуе яна мяне і ўдзень і ўночы. І ногі моцна бяляць. І трочку зрок. Ды і іншых хваробаў шмат... Але ўсё яшчэ вытрымаць можна.

Вельмі сумна, што цяжка захварэў М. Ц. Лынькоў. Ён столькі зрабіў для савецкае беларускае літаратуры! А, можна, і паправіцца яшчэ? Ён жа толькі на год старэйшы за мяне. Ад душы жадаю яму выздаравець!

Вельмі шкада Д. Д. Шастаковіча, які нядаўна адышоў. Вялікі кампазітар і добры чалавек. Спасьціхаюся з ім на з'ездзе чэшскіх кампазітараў і заўсёды спяваю і яго песні.

У Празе быў Валодзя Караткевіч з жонкай і інж. Янка Шпак, якіх Ты, напэўна, ведаеш. Перадавалі прывітанні з Радзімы.

Вельмі хацеў бы дачакацца Твайго новага зборніка вершаў: «Дарога, закаляханая жытам». Як я люблю глядзець, «когда волнуется желтеющая нива...»

Прыемна было знайсці сярод надрукаваных у «Польмі» вершаў і тых, што Ты мне прыслаў раней у пісьмах. Калі няма перашкод, прысвяці мне ў зборніку верш: «Чаму ж...» Гэта было б добра для нашае песні, для тых, хто па мне захоча пашыраць яе ў свеце. А наша песня варта гэтага.

Ну, бывай здароў, дарагі дружа. Шчырыя прывітанні ўсяму Твайму «калгасу» і супольным знаёмым. (Ужо баліць сэрца.) Моцна абдымаю. Твой М. Забэйда.

Прыкладаю копію аднаго з пісем, якія атрымаў ад слухачоў канцэрта ў Лугачовічах 21.7.1975.

Публікацыя
Міколы МІКУЛІЧА.

СВЯТА ЛЯ ПОМНІКА ЯКУБУ КОЛАСУ

«ШЧАСЛІВАГА ВЫРАЮ Ў КРАІНУ ВЕДАЎ!..»

Першага верасня па ініцыятыве Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Я. Коласа і пры дапамозе адміністрацыі Савецкага раёна горада Мінска адбылося свята, прысвечанае Дню ведаў — пачатку навучальнага года. Павіншаваць школьнікаў, навучэнцаў і студэнтаў на плошчы Я. Коласа да помніка вялікаму песняру прыйшлі нашы добра вядомыя ўсім дзеячы беларускай культуры: дырэктар музея Я. Коласа Зінаіда Камароўская, Іван Курбека, паэты Сяргей Грахоўскі, Мікола Аўрамчык, Артур Вольскі, Раіса Баравікова, празаік Генрых Далідовіч, а таксама сын Я. Коласа Міхась Міцкевіч, унучка Марыя Міцкевіч і землякі паэта са Стаўбцоўшчыны.

Свята адкрыла і вяла Зінаіда Камароўская. Паэт Сяргей Грахоўскі закрануў праблему культуры беларускага народа. Ён ззначыў, што «родная мова — гэта першая і

галоўная крыніца, праз якую мы пазнаём жыццё», падкрэсліў, што адной з багатых моў свету з'яўляецца наша, беларуская мова. З пажаданнем «удалага адлету ў вырай ведаў» ён саступіў месца вядомаму дзіцячаму паэту Артуру Вольскаму.

Добра знаёмы з сям'ёй Міцкевіча, А. Вольскі прыгадаў свае сустрэчы з Я. Коласам. Ён успомніў, як разам з вялікім паэтам наглядзеў за адлетам журавоў у вёсцы Каралішчавічы, як сумна было ў той момант, бо скончылася лета, і як было цёпла і радасна: пачаўся яшчэ адзін навучальны год.

Шмат цёплых слоў у адрас школьнікаў, студэнтаў было сказана галоўным рэдактарам часопіса «Маладосць» Генрыхам Далідовічам. У сваёй прамове ён закрануў пытанне сувязі культурнай спадчыны Беларусі з культурамі іншых краін. Г. Далідовіч выказаў спадзя-

ванне, што новае пакаленне працягне развіццё нашай дзяржавы, яе самастойнасці, зможа даць таленавітых літаратараў, артыстаў, мастакоў, якія пацвердзяць, што Беларусь па праву займае «свой пачэсны пасаад між народамі».

З хвалючымі, пранікнёнымі словамі да дзяцей і настаўнікаў звярталіся Раіса Баравікова, сын Я. Коласа Міхась Міцкевіч і ўнучка паэта Марыя Міцкевіч. Яны падкрэслівалі каштоўнасць беларускай мовы, казалі, што «праз любоў да роднага слова народ ідзе да адраджэння Беларусі, яе культуры».

Напрыканцы свята ўсіх прысутных парадаваў сваімі песнямі фальклорны ансамбль «Коласавы землякі» з вёскі Мікалаеўшчына Стаўбцоўскага раёна, валожыўшы раённы калектыў народнага танца, ансамбль бальнага танца «Венскі вальс» і калектыў эстраднага тан-

ца. Свае спробы п'ера прадэманстравалі вучні СШ № 91 і СШ № 53 г. Мінска Жэня і Саша Пашкевічы, Наталля Волкава, Таня Гасак.

Канструктар Мінскага завода колавых цягачоў Іосіф Гарэцкі прадэкламаваў урывак з «Новай зямлі» Коласа «Дзядзька-кухар». І столькі душы было ўкладзена ў яго выступленне, столькі пачуцця, што кожны з прысутных зноў і зноў пераканаўся, што самая мудрая і

прыгожая — гэта народная мова і фальклор.

Імжыць дожджык... Восень пакрысе губляе сваю залатую сукенку... А ў школах зноў звяняць званочкі, адкрываючы для першакласнікаў іх першы навучальны год, цікаваю і захапляючую дарогу ў краіну ведаў.

Алена ПЯКАРСКАЯ,
навучэнка Мінскага дзяржаўнага
педагагічнага каледжа.

(Заканчэнне.
Пачатак на 7-й стар.)

Не толькі чужынцы, але і свае, беларуская брыда да сёння стараецца нажыцца на гандлі гістарычнай памяццю народа. Хапае тых, хто імкнецца ўкрасці, прадаць, вывезці каштоўнасці за мяжу. Гэта асабліва разумееш у зале, дзе экспануюцца рэчы, якія злыдні хацелі вывезці ў іншыя краіны і якія мытнікі ў іх канфіскавалі.

А іх сотні: карціны, абразы, вазы, посуд, гадзіннікі, кнігі, падсвечнікі, дэкаратыўныя вырабы, вырабы з золата, серабра... Сорамна за тых, хто хацеў іх украсці. А радуе, што ёсць людзі, якія вярнулі беларусам беларускае.

Памяць пра мінулае сваёй зямлі, яе гісторыю ўзбагачае, узвышае чалавека духоўна, памагае мацней любіць яе сённяшняю. Экспанаты музея даюць шырокія веды пра Гродзеншчыну. На старажытнай зямлі засталася шмат памятак пра мінулае жыццё людзей, іх гаспадарку, культуру. У басейне ракі Рось знойдзены археалагічныя помнікі VIII—V тысячагоддзяў да нашай эры. Абследаваны старажытныя шахты для здабычы крэменю ў Ваўкавыскім раёне. Шмат археалагічных помнікаў выяўлена пры раскопках Індурскага гарадзішча, у Лідскім замку, у Слоніме, Навагрудку, у Старым замку ў Гродне... Падчас навуковых экспедыцый сабраны матэрыялы, якія папоўнілі калекцыі нумізматыкі, этнаграфіі, народнага мастацтва. Яны распаўсюджваюць наведвальнікам музея пра майстэрства жыхароў краю, іх лад жыцця, побыт, гандаль, культуру.

Вялікую цікавасць выклікае аддзел рэдкай кнігі і старадрукаў. Вось толькі асноўныя калекцыі: палеаграфічныя калекцыі XV—XVI стагоддзяў, календароў, спойнікаў, географічных мапаў, выданняў гродзенскіх друкарняў, італьянскай і французскай літаратуры. Ёсць рукапісныя акты XV—XVI стагоддзяў, XVIII, XIX, пачатку XX стагоддзяў, калекцыі фамільных архіваў, перыядычнага друку 1800—1917 гадоў, рукапісы пісьменнікаў. Міжволі прыгадаюцца словы Францішка Скарыны: «Напісанае застаецца». А навукоўцы, даследчыкі маюць магчымасць пазнаёміцца з даўнімі выданнямі ў арыгінале.

Музей пастаянна папаўняецца экспанатамі. Зараз іх 150 тысяч. Яму перадалі Новы замак. Так што

ён размяшчаецца ў двух каралеўскіх палацах — Старым (XVI стагоддзе) і Новым (XVIII стагоддзе). Гэта дазволіла адкрыць новыя залы, зрабіць больш разнастайнымі калекцыі. Цяпер у Старым замку вядуцца работы па карэзнай рэканструкцыі аддзела прыроды.

У музеі шмат энтузіястаў сваёй справы. Многія супрацоўнікі аддалі яму па 15—20 і больш гадоў. Гэта галоўная захавальніца фонду Святлана Палхоўская, загадчыца аддзелаў Ванда Шоцік, Людміла Таран, Надзея Трухановіч, Галіна Бурак, Яўгенія Мазан, археолаг Рыгор Акінчыц і іншыя. А ўзна-

чальваюць калектыў дырэктар Алена Салаўева і яе намесніца Валыціна Царук.

Удасканальваюцца формы работы. Наладжваюцца выставы, у тым ліку выяўныя, семінары, канферэнцыі, выдаецца літаратура, аказваецца дапамога раённым музеямі і г. д.

— Яшчэ не так даўно, — разказвае Алена Андрэўна, — і наш музей быў падобны на іншыя музеі таго часу тэндэнцыйнасцю, падборам экспанатаў, услаўленнем існуючага ладу. І вось ужо гадоў сем трымаем курс на адлюстраванне сапраўднай гісторыі, праўдзівы паказ мінулага нашага

краю, нашага народа. Гродзеншчына вельмі багатая на даўніну — археалагічную, гістарычную, навуковую, гаспадарчую, літаратурную, багатая на выдатных людзей. Пра ўсё гэта нам хочацца расказаць нашым наведвальнікам, а іх штогод бывае 130 тысяч.

Мікалай ДЗЕЛЯНКОўСКІ.

НА ЗДЫМКАХ: у зале вырабаў з каштоўнага металу; «Пагоня» — работа мастака Уладзіміра ЦЕРАБУНА; экспанаты «выйшлі» пагрэцца на сонейка.

Фота Віктара СТАВЕРА.

«З ДАЗВОЛУ КАРАЛЯ І ВЯЛІКАГА КНЯЗЯ»

Два мужыкі верхам на адным кані выязджаюць з горада. Насустрэч ім едзе шляхціц, які пытаецца:

— А колькі там гадзін было на ратушным гадзінніку, ці не скажаце?

— Ды і не ведаю, пане, — адказаў той, што сядзеў спераду, — няхай скажа мой сусед, бо ён выехаў пазней.

У агарод да мужыка ўлезла свіння аднаго шляхціца. Мужык схопіў кол і ўрэзаў ёй па рыле, а тая вазьмі ды здохні. Шляхціц, канешне, у суд. Пазвалі мужыка. Адным словам, у кожнага свая праўда, так што да ісціны суддзя ўсё ніяк не мог дайсці. Яшчэ раз пытаецца ён сялянна, як жа гэта ўсё здарылася. «Няўжо не зразумела? — паясняе той. — Ну, прабачце мне, увяце, што пан суддзя быў той самай свіннёй і залез у мой агарод. Што ж заставалася рабіць? Казытаць і гладзіць пана свінню... не, пана суддзя? Кожны на мам месцы даў бы па рыле... пана суддзі, пасля чаго пан суддзя, канешне б, сканаў!».

У аднаго сялянна здохла карова, а крыху пазней памерла жонка. Сядзіць ён пасля ўсяго гэтага ў роспачы, не ведае, як жыць далей. Сталі падыходзіць да яго суседзі і сцвяшчаць.

— Ці ж у нас дзючат бракуе, што застанешся ўдаўцом адзінкім? — кажа адзін. — У Пятра тры дачкі, выбірай, якую хочаш. Васілева сястра на выданні.

— Мо, хочаш, удаву табе пашукаем, — прапануе другі.

Той слухаў, слухаў ды і адзываецца:

— Вельмі вам удзячны за вашы парады. Але бачу, лепей страціць жонку, чым карову. Бо на месца нябожчыцы падсоўваецца мне каплу дзючат, а вось каб хоць адзін прапановаў жывёліну!

З кнігі Л. КАЗЛОВА.

Рэдактар
Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Дзяржаўны камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь;
Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубешнымі краінамі;
Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства «Радзіма»).

НАШ АДРАС:
220005, Мінск, праспект
Ф. Скарыны, 44.

Тэлефоны: 213-31-97,
213-32-80, 213-30-15, 284-76-56,
213-37-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтара,
матэрыялы якіх друкуюцца на старонках
«Голасу Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Газета набрана, звярстана і адрывавана ў друкарні «Беларускі Дом друку» (220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77).
Тыраж 1 835 экз. Індэкс 63854. Зак. 1584.
Падпісана да друку 14.09.1998 г. у 12.00.
Рэгістрацыйнае пасведчанне № 81.